

DEMOKRASİ TÜRLERİ VE MÜZAKERECİ DEMOKRASİ KAVRAMI

Prof. Dr. Hasan TUNÇ*

ÖZET

Tarihsel sürece bakıldığında halkın halk tarafından yönetimini esas alan demokrasi kavramına, toplumların gelişme düzeylerine bağlı olarak farklı anlamlar atfedilmeye başlandığı görülmektedir. Günümüzde özellikle batılı devletler tarafından müzakereci demokrasi anlayışı alternatif bir model olarak sunulmaya başlanmıştır. Müzakereci demokrasi anlayışı, devlette kurum ve kuralların oluşturulması ve her türlü sorunların çözümünde karşılıklı görüşmeyi ve katılımı esas alan doğrudan demokrasi benzeri bir modeldir.

Müzakereci demokrasi, bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının karar oluşum süreçlerine katılımını öngörmesi bakımından ideal bir model olarak görünmektedir. Ancak bu modelin artan nüfus ve küreselleşme sürecinde devletlerin karşılaştığı temel sorunlar dikkate alındığında uygulanabilirlik ihtimali oldukça düşüktür. Dolayısıyla modelin günümüzde alternatif bir model olarak sunulması dikkat çekmektedir. Bu çerçevede çalışmamızda demokrasi kavramı, demokrasi türleri ele alınmış ve müzakereci demokrasi kavramı üzerinde durulmuştur. İdeal olarak pratikte uygulanması mümkün olmayan bu kavramın batılı devletler ve küresel güç odakları (şirketler) tarafından neden alternatif bir model olarak sunulduğunun gerekçeleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Demokrasi, müzakereci demokrasi, liberal demokrasi, katılım, demokrasi türleri, doğrudan demokrasi, temsil, küreselleşme, çoğunluk, karşılıklı görüşme.

ABSTRACT

By considering the historical development, it can be seen that concept of democracy which bases the governance of the public by public itself, has been given different meanings depending on the level of progress of the societies in all fields of the social life. Today, model of deliberative democracy has been started to be offered as an alternative model, especially by western countries. Model of deliberative democracy, which is similar to direct democracy, bases on establishment of institutions and

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Hasan TUNÇ

legal norms and mutual negotiations and participation in settlements of any disputes in the state.

Deliberative democracy is said to be an ideal model, since it offers the opportunity to individuals and non-governmental organizations to take part in decision making progress. However, the possibility of this model's implementation is quiet low given the main problems confronted by the states in the process of globalization and in the light of increasing population. Accordingly, the provision of this model as an alternative is striking in contemporary world. Under this framework, our study focuses on the notion and types of democracy with a special stress on the deliberative democracy. We endeavor to present the reasons why this model is presented as an alternative model by the western countries and global conglomerates given the fact that it is ideally impossible to implement.

KEY WORDS

Democracy, deliberative democracy, liberal democracy, participation, types of democracy, direct democracy, presentation, globalization, majority, mutual negotiation.

GİRİŞ

Demokrasi sözlük anlamı itibariyle halkın kendi kendini yönetme biçimi olarak tanımlanmaktadır¹. Latince bir deyim olan demokrasi halk anlamına gelen “demos” ile “egemenlik-iktidar” anlamına gelen kratos sözcüklerinden oluşmaktadır².

Demokrasi en genel tanımıyla halkın halk tarafından yönetilmesi, egemenliğin millete veya halka ait olmasıdır³. Bu çerçevede demokrasi iktidarın halkın elinde olmasına vurgu yapan bir kavramdır. Abraham Lincoln 1864 yılında verdiği bir söylevde demokrasiyi “halkın, halk tarafından, halk için yönetimi” olarak tanımlamıştır⁴.

Atatürk ise demokrasiye ilişkin olarak “Demokrasi prensibi, hakimiyete istismak eden vasıta ne olursa olsun esas olarak milletin hakimiyete sahip olmasını ve sahip kalmasını icap ettirir”, “Demokrasi esasına müstenit hükümetlerde, hakimiyet halka, halkın ekseriyetine aittir. Demokrasi prensibi, hakimiyetin millete ait olduğunu, başka yerde olamayacağını iltizam eder. Bu suretle, demokrasi prensibi, siyasi kuvvetin, hakimiyetin menşesine ve meşruyetine temas etmektedir” demiştir⁵.

Zaman içinde oluşan tecrübeler demokrasinin daha geniş kapsamlı tanımlara konu olmasına neden olmuştur. Bu kapsamda demokrasi “En üst iktidarın halkta bulunduğu ve halkın belli aralıklarla tanınan özgür seçimlerde, temsilcilerini seçtiği, temsil ve devredilmiş otorite yoluyla halk tarafından dolaylı olarak kullanılan hükümet biçimine imkan veren siyasi sistem” olarak ifade edilmiştir⁶.

¹ EJDİR, Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınları, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 1996, s.190.

² GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref, Anayasa Hukuku, Son Değişikliklerle Güncelleştirilmiş 11. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2003, s.22.

³ DERDİMAN, R.Cengiz, Anayasa Hukukunun Genel Esasları ve Türk Anayasa Düzeni, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa 2006, s.91.

⁴ İBA, Şeref, Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar, Gözden Geçirilmiş Güncelleştirilmiş 2. Bası, Ankara 2008, s.81.

⁵ “Demokrasi Üzerine Özlü Sözler”, Derleyen Prof.Dr.Coşkun Can AKTAN, www.canaktan.org, 08.03.2009.

⁶ Webster’s Third New International Dictionary, Unabridged, G. And C. Merriam Company, Massachusetts 1971, s.600,(AKTARAN) TUNÇ Hasan , Anayasa Hukukuna Giriş, Nobel Yayınları, Ankara 1999, s.187-188.

Prof. Dr. Hasan TUNÇ

Demokrasi denince akla ilk olarak, eski Atina sitelerinde uygulanan doğrudan demokrasi örnekleri gelmektedir. Bu uygulama biçiminde, halk bir meydana toplanmakta ve önemli konulardaki kararlarını yöneticilere doğrudan bildirmektedir. Atina’da uygulanan bu yöntem antik çağda bilinen ilk demokrasi örneği olmakla birlikte, bu yönetim tarzında, yalnız vatandaşlar demokratik hak ve özgürlüklerden yararlandırılmakta, kölelerin ise hiçbir hak ve özgürlüğü bulunmamaktadır. Toplantılara sadece belli bir yaşın üzerindeki erkek vatandaşlar katılabilmekte, alınan kararlar bir grup tarafından uygulanmaktadır. Atina demokrasisinde her ne kadar eşitlik, oy hakkı, söz hakkı gibi kurallar bulunmasa da, burada uygulanan demokrasi “tek kişinin yönetiminde mutlak ve sınırsız söz sahibi olması” özelliğini taşımamaktadır⁷.

Nitekim daha sonraki yıllarda yönetiminde tek kişinin mutlak ve sınırsız hakimiyetine son vermek için büyük bir çaba gösterilmiştir. Tek kişinin mutlak hakimiyeti, Avrupa’da önce toprak soylularının yönetiminde söz sahibi olduğu feodal sisteme yerini bırakmıştır. Feodal sistemin yıkılması ile birlikte ise güçlü merkezi krallıklara geçilmiş ve toprağa bağlılık yerine tarımsal yapı, zanaat ve ticaretin gelişmesi ile burjuvazi ve beraberinde işçi sınıfı doğmuştur. Merkezi krallıklar ile burjuvazi arasında uzun süren çekişmeler sonucunda monarşiler yıkılmış ve parlamentolu döneme geçiş sağlanarak, klasik batı demokrasisi doğmuştur. Diğer yandan, işçi sınıfının kendini ezdirmemek için giriştiği mücadele sonucu sosyalist akım ortaya çıkmıştır. Üretim araçlarının topluma mal edilmesi, üretimin ihtiyaçlara göre yapılması ve bunların demokratik bir usulle gerçekleştirilmesi şeklindeki görüşleri savunan sosyalist demokrasi ve-veya Marksist demokrasi anlayışı gündeme gelmiştir⁸.

Dolayısıyla tarihsel sürece bakıldığında toplumların gelişme düzeyine bağlı olarak demokrasi kavramına farklı anlamlar atfedilmeye başlandığı ve demokrasinin farklı şekillerde tezahür ettiği görülmektedir.

Egemenliğin kullanılması bakımından demokrasi türleri olarak, doğrudan demokrasi, temsili demokrasi ve yarı doğrudan demokrasi uygulamalarını sayabiliriz.

⁷ GİRİTLİ İsmet/ SARMAŞIK Jale, Anayasa Hukuku, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş Yeni Bası, 2. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul 2001, s.49; GÖZLER, Kemal, Anayasa Hukukuna Giriş, Yedinci Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa 2006, s.115-116.

⁸ GİRİTLİ/SARMAŞIK, a.g.e., s.49-50.

DOĞRUDAN DEMOKRASİ, halkın egemenliği bizzat, aracısız kullanmasıdır. Kökeni halk egemenliği ve egemenliğin devredilmezliği teorisine dayanmaktadır. Bu teorinin temeli ise Rousseau'nun sosyal sözleşme doktrinine ve egemenliğin devredilmezliği kuramına dayanmaktadır. Doğrudan demokraside devlet için gerekli tüm kararlar bizzat halk tarafından alınmaktadır. Doğrudan demokrasi, demokrasi idealine en yakın sistem olarak anılmakla birlikte, gelişen nüfus dikkate alındığında bu sistemin pratikte uygulanma imkanı mümkün olamamaktadır. Günümüzde doğrudan demokrasi sadece İsviçre'nin birkaç kantonunda (Glaris, Unterwald, Appenzell) uygulanmaktadır⁹.

TEMSİLİ DEMOKRASİ, millete ait olan egemenliğin milletin seçtiği temsilciler aracılığı ile kullanılmasıdır. Temsili demokraside seçim temel araçtır. Her ne kadar seçmen ile temsilci arasındaki bağ seçimden seçime kurulmakta ise de dilekçe hakkı gibi usullerle vatandaşın katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır. Temsili demokrasi milli egemenlik teorisine dayanmaktadır. Temsilci, seçildiği bölgenin değil, tüm milletin temsilcisi konumundadır. Temsili demokrasi uygulayan ülkelere örnek olarak Türkiye, Almanya, İngiltere, Japonya, ABD, Hollanda'yı saymak mümkündür¹⁰.

YARI DOĞRUDAN DEMOKRASİ, egemenliğin kullanılmasının halk ile temsilcileri arasında paylaştırıldığı demokrasi çeşididir. Yarı doğrudan demokrasi, egemenliğin kullanımının esasen halkın seçtiği temsilcilere bırakılması nedeniyle temsili demokrasiye, referandum gibi araçlarla seçmenlerin egemenliğin kullanılması doğrudan katılmaları bakımından ise doğrudan demokrasiye benzemektedir. Bu çerçevede yarı doğrudan demokrasinin temsili ve doğrudan demokrasinin birleşimi olduğunu söylemek mümkündür. Yarı doğrudan demokraside halk egemenliğe referandum, halk vetosu, halk teşebbüsü ve temsilcilerin azli yollarıyla doğrudan katılmaktadır. Yarı doğrudan demokrasi İsviçre ve İtalya örneklerinde görülmektedir¹¹.

Temelindeki amaca göre demokrasi türleri ise şunlardır:

KLASİK (ÇOĞULCU) DEMOKRASİ, bir başka deyişle çoğulcu veya batı demokrasisi yönetme hakkının çoğunluğu elde eden siyasal iktidara bırakıldığı, yaş ve uyrukluk gibi belli koşullara sahip herkese oy hakkı tanındığı,

⁹ GÖZLER, a.g.e., s.115-116.

¹⁰ DERDİMAN, a.g.e., s.94; GÖZLER, a.g.e.,”s.117.

¹¹ GÖZLER, a.g.e., s.120-124.

genel seçim yolu ile siyasal iktidarın belirlendiği, demokrasinin bir ideoloji değil yönetim biçimi olarak esas alındığı bir demokrasi türüdür. Çoğulcu demokraside insan amaçtır ve her şey insanın mutluluğu içindir. Devlet ise, insanların mutluluğunu demokratik yollarla sağlamakla yükümlüdür¹².

Klasik demokrasi özellikle ekonomik ve sosyal bakımdan gelişmiş batı toplumlarında uygulama alanı bulmaktadır. Her ülkenin ekonomik, sosyal ve toplumsal koşullarının birbirinden farklı olması nedeniyle, uygulamada farklılıklar görülmektedir. Nitekim klasik demokrasi, farklı yönetim sistemlerine örneğin parlamenter sisteme, başkanlık sistemine veya meclis hükümeti sistemine uyum sağlayabilmektedir¹³.

Çoğulcu demokrasinin dayandığı temel ilkeler kısaca şunlardır¹⁴;

- Siyasal çoğulculuk: Tüm düşünce ve inanışların açıkça ortaya konması, kişiler ve toplulukların birbiri ve iktidar ile diyalog kurması mümkündür. İktidarı eleştirme, karşıt görüşler ileri sürme ve seçim yolu ile iktidarı elde etme çoğulcu sistemin temel araçlarıdır.

- Temsil: Halk adına kararlar, temsilciler tarafından alınmaktadır. Temsilciler seçildikleri yeri değil, tüm milletin vekili olarak görev yapmaktadır.

- Seçim: Tüm milletin vekili olarak görev yapacak temsilciler genel oy, eşit oy ve serbest oy esasına dayanan seçim yoluyla belirlenmektedir.

- Çoğunluğun yönetme hakkı: Seçimle iş başına gelen çoğunluk, belli bir süre için kamu işlerini yürütme hakkında sahip bulunmaktadır. Çoğunluğun yönetme hakkı siyasi partiler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Siyasal partilerden birinin çoğunluğu sağlayamaması halinde aralarında anlaşan partiler birlikte hükümet kurma (koalisyon) yoluna başvurur. Çoğunluğun aldığı kararların, demokratik ilkelere uygun olarak açıklık ve özgür düşüncenin ortaya konularak tartışılarak alınması gerekmektedir. Nitekim aksi bir durum çoğunluğun diktatörlüğüne dönüşeceğinden, çoğunluk gelenekler, kamuoyu ve anayasa ile sınırlandırılır, çoğunluğun hukuka uygunluğu yargı denetimi ile sağlanır.

- Muhalefet etme özgürlüğü: Çoğulcu demokraside iktidar geçici ve değişken olduğundan, doğal olarak muhalefetin iktidara aday olmak üzere değişik

¹² GÖZÜBÜYÜK, s.23; GİRİTLİ / SARMAŞIK, a.g.e., s.50.

¹³ GÖZÜBÜYÜK, a.g.e., s.23; GİRİTLİ / SARMAŞIK, a.g.e., s.50.

¹⁴ GÖZÜBÜYÜK, a.g.e., s.24-27; GİRİTLİ / SARMAŞIK, a.g.e., s.51-52.

Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı

görüş ve düşünceleri ileri sürebilme özgürlüğü bulunmaktadır. Bu kapsamda çoğulcu demokraside serbest ve devamlı muhalefet esastır. Muhalefetin sesini duyurması, iktidarın sınırlandırılması ve azınlığın korunması anlamına gelmektedir ve bu gelenekler, kamuoyu ve anayasanın güvencesi altındadır.

- Temel hak ve özgürlüklerin korunması: İktidarın keyfi davranışlarına karşı kişinin temel hak ve özgürlükleri güvence altına alınmış, devletin kişi haklarına karışması önlenmek istenmiştir. Bu amaçla temel hak ve özgürlüklerin anayasada yer alması, sınırlamanın ancak yasa ile yapılması, yasaların anayasa uygunluğunun yargısal denetimi öngörülmüştür.

- Yasa önünde eşitlik: Yasaların sosyal, ekonomik, kültürel koşullara bakılmaksızın herkese herhangi bir ayırım yapılmadan uygulanmasıdır.

Klasik yani çoğulcu demokrasi diğer toplumsal kurumlarda olduğu gibi zaman içinde gelişme göstermiştir. Ekonomik ve sosyal etkenlere bağlı olarak çoğulcu demokrasinin temel ilkelerinde gelişmeler olmuştur. Liberal devletten sosyal devlete doğru bir akım başlaması klasik temel hak ve özgürlüklerin yanı sıra ekonomik ve sosyal hakların doğmasına neden olmuş, devlet ise hem bu hakların hem de kişi haklarının koruyucusu olmuş ve ekonomik yaşama etkin bir biçimde karışmaya başlamıştır. Ancak günümüzde özelleştirme uygulamaları devletin müdahalesi açısından yeni bir gelişme ortaya koymaktadır¹⁵.

ÇOĞUNLUKÇU (MUTLAK) DEMOKRASİ, çoğunluk prensibine dayanmaktadır. Çoğunluk prensibi devletin halkın çoğunluğun iradesine göre yönetilmesi gerektiğine ve çoğunluğun kararının her şeyin üstünde olduğu anlayışına dayanmaktadır. Dolayısıyla bu anlayışa göre çoğunluğun yönetme hakkı mutlak ve bu hakkın azınlık hakları, kuvvetler ayrılığı, çift meclis sistemi, kanunların yargısal denetimi gibi kavram ve kurumlarla sınırlandırılmaması gerekmektedir¹⁶.

MARKSİST DEMOKRASİ, bir başka ifadeyle sosyalist demokrasi, işçi iktidarına dayanan, iktidarın Marksist ideolojinin uygulayıcısı olduğu ve bunu gerçekleştirmek için yönetilenleri zorladığı demokrasi türüdür. Marksizm, batı demokrasisinin gerçek bir demokrasi olmadığı, burjuvazinin çıkarlarını savunma amacı taşıdığını, özgürlüğün sadece burjuva sınıfından olanlar için var olduğunu dolayısıyla batı demokrasisinin biçimsel bir demokrasi olduğu

¹⁵ GÖZÜBÜYÜK, a.g.e., s.27.

¹⁶ GÖZLER, a.g.e., s.114.

Prof. Dr. Hasan TUNÇ

eleştirisini yapmaktadır. Marksist düşünceye göre, kapitalist düzende siyasal demokrasi kapitalist sınıfın işçi sınıfı üzerindeki egemenliğini gizlemeye yaramaktadır. Dolayısıyla, gerçek demokrasi ancak sınıfsız bir toplumda varlık kazanabilecektir¹⁷.

Marksist demokrasi tek ve bir ideolojiye dayanmaktadır ve çoğulcu ve diyalogcu değildir. İktidar geçici ve değişken olmadığından muhalefet yoktur, komünist parti iktidardır. Marksist demokrasinin dayandığı temel ilkeler kısaca şunlardır¹⁸:

- Marksist ideoloji proletarya egemenliğini kurmak ve komünist aşamaya varmak için devrimler, aşamalar öngörmektedir.

- Toplum gelişmelerinin itici gücü ve yaratıcısı maddi koşullar yani üretim biçimidir. Tüm toplumsal gelişme koşulları ve yasaları üretim biçimlerine göre belirlenmektedir. Toplumun üst yapısı olan hukuk düzeni, rejim, siyasal kurumları temel yapı yaratmaktadır ve sosyalist düzene geçmek için temel yapıdaki değişikliği işçi sınıfı gerçekleştirecektir.

- Tek parti sistemi vardır ve komünist parti Marksist demokrasinin geliştirip yetiştirilmesi görevini yerine getirmektedir.

- Bireyin yüceltilmesi esas olup, özgürlük değil insanın özgürleştirilmesi önemlidir. Ekonomik koşullar, üretim biçimi ve toplum düzeni değişikçe insan özgürleşecektir.

- Sınıf egemenliğine dayalı mülkiyet ortadan kaldırılmalı, üretim araçlarına kamu sahip olmalıdır.

Bilindiği üzere Marksist demokrasi örneği olan ülkelerde bu anlayış kısa sürede çökmüş ve çoğulcu demokrasiye geçme çabaları artmış, devlet üretici ve işletmeci olarak ekonomik yaşamdan uzaklaşmıştır¹⁹.

LİBERAL DEMOKRASİ, batılı toplumsal siyasal örgütlenme tarzının kurumsallaşmış niteliklerini ifade etmektedir. Liberal demokrasi, insan hak ve hürriyetlerinin varlığını esas almakta, bireysel eşitlik ve özgürlüğü tesis etmeye gayret eden toplumsal-siyasal kurumsallaşmanın gerektiğini kabul etmek-

¹⁷ GİRİTLİ / SARMAŞIK, a.g.e., s.52-53.

¹⁸ GÖZÜBÜYÜK, a.g.e., s.47-48.

¹⁹ GÖZÜBÜYÜK, a.g.e., s.48.

Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı

tedir. Bu çerçevede liberal demokrasi terimi yerine “özgürlükçü demokrasi”, “çoğulcu demokrasi” terimleri de kullanılmaktadır²⁰.

Liberal demokraside, tüm yurttaşlara eşitlik imkanı sağlayan ve onlara rekabet ve katılım imkanı veren kural ve kurumlar öngörülmektedir. Robert Dahl’a göre, liberal demokrasinin asgari usuli şartları özetle şunlardır²¹:

- Seçilmiş görevliler: Devlet politikası ve hükümet kararlarının üzerindeki kontrol yetkisinin anayasal olarak seçilmiş görevlilerce yapılması.

- Kapsayıcı seçme hakkı: Her yetişkinin görevlilerin seçiminde oy kullanması.

- Özgür ve adil seçimler: Yöneticilerin sık aralıklarla yapılan, adil biçimde yürütülen, özgür bir düzen içinde seçimle belirlenmesi.

- Mevki için yarışma hakkı: Yetişkinlerin seçimle belirlenen yönetim mevkileri için yarışma hakkının varlığı.

- İfade özgürlüğü: Cezalandırma tehdidi olmaksızın, siyasal meseleler, yönetim, rejim, ekonomik düzen, yürürlükteki ideoloji dahil her konuda. kendi düşüncelerini ifade etme hakkı.

- Alternatif enformasyon: Alternatif bilgi kaynaklarına ulaşma hakkı.

- Örgütsel özerklik, Yurttaşların ideallerini gerçekleştirebilmek için siyasi partiler ve çıkar grupları da dahil özerk kuruluşlar ve örgütler oluşturma hakkı.

Robert DAHL’ın saydığı bu unsurlara Philippe Schmitter ve Terry Karl iki şart daha eklemektedir. Bunlar, halk tarafından seçilmiş organların, anayasal yetkilerini seçilmemiş organların ezici muhalefetine tabi olmadan kullanabilmeleri ve devletin siyasi sistemler tarafından getirilen baskılardan bağımsız olarak hareket edebilmesi, kendi kendini yönetmesidir²².

PLEBİSTÇİ DEMOKRASİ, doğrudan demokrasinin bir türüdür. Halk referandum veya benzeri araçlarla yönetim üzerinde belirleyiciliğe sahiptir.

²⁰ TUNÇ, a.g.e., s.190.

²¹ TUNÇ, a.g.e., s.191-192.

²² P.C.SCHMITTER – T.L.KARL, “Demokrasi Nedir Ne Değildir, Çev.Levent GÖNENÇ, DEMOKRASİNİN KÜRESEL YÜKSELİŞİ, Derleyen, L.DIAMOND –M.F. PLATTANER, Yetkin Yayınları, Ankara 1995, s.73.

Prof. Dr. Hasan TUNÇ

Bu sistemde halk siyasi konulardaki düşüncelerini doğrudan yönetime iletebilmektedir²³.

RADİKAL DEMOKRASİ, demokrasiyi sadece bireysel özgürlükler açısından değil aynı zamanda halkın çıkarlarını gerçekleştirecek bir araç olarak kabul etmektedir. Bu yaklaşıma göre halkın katılımının yüksek tutulması gerekmektedir²⁴.

SİBER DEMOKRASİ, bilgisayar ve internet gibi teknolojik araçlar kullanılarak doğrudan demokrasinin sağlanabileceğini savunan anlayıştır²⁵. Teknik açıdan vatandaşların oylarının internet aracılığıyla kullanması mümkün olmakla birlikte, günümüz şartlarında, bu sistemde gizli oy ilkesinin sağlanması mümkün görülmemektedir²⁶.

DÜŞÜK YOĞUNLUKLU DEMOKRASİ, batı kaynaklı olmasına rağmen küresel düzeyde uygulanmaya çalışan liberal demokrasiyi eleştiren bir anlayış ortaya koymaktadır. AMİN, CHOMSKY ve FARNK tarafından yazılan “Düşük Yoğunluklu Demokrasi” eserinde ele alınan kavram gelişmekte olan ülkelerin Batı kaynaklı demokrasilerin yaygınlaştırılması çabalarına karşın getirdikleri alternatif bir bakış açısı olarak açıklanmaktadır²⁷. Düşük yoğunluklu demokrasi anlayışında, ABD ve diğer büyük güçlerin çıkarlarına hizmet edecek şekilde üçüncü dünya ülkelerinin siyasal sistemlerinin yapılandırılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, Batı, üçüncü dünya ülkelerine demokrasiyi empoze etmeye çalışırken demokrasinin bazı özelliklerini ise sakınmakta, görmezden gelmektedir²⁸.

MİLİTAN DEMOKRASİ, kendi değerlerini korumak amacıyla ifade hürriyetine siyasi örgütlenme hakkına sınırlama getiren demokrasidir²⁹. Bu anlayışa göre demokrasinin işlerliğini azaltmaya yönelik ya da demokrasiye tümüyle aykırı düşüncelerin veya eylemlerin engellenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir demokrasinin varlığı için militan olması gerekmektedir.

²³ İBA, a.g.e., s.87.

²⁴ İBA, a.g.e., s.87.

²⁵ İBA, a.g.e., s.87.

²⁶ GÖZLER, a.g.e., s. 116.

²⁷ ÖZTOPRAK SAĞIR Meral / KARKIN NACİ, “Demokrasinin Güncel Sorunları ve Demokratik Paradokslar”, Akdeniz İ.İ.B.F.Dergisi, (10) 2005, s.20, www.akdeniz.edu.tr, 08.03.2009.

²⁸ İBA, a.g.e., s.88.

²⁹ GÖZLER, a.g.e., s.124.

Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı

tedir³⁰. Militan demokrasi mücadelecı demokrasi olarak da adlandırılmaktadır. Militan demokrasi bazı düşüncelerin ifade ve düşünce özgürlüğü kapsamı dışında olduğunu benimsemekte, bu kapsamda iftira, küfür, müstehcen ifadeler suç işlemeye teşvik, savaş kışkırtıcılığı, din ve ırk ayrımcılığı vb. ifadeler bu anlayışa göre düşünce özgürlüğünün objektif sınırları dışında kalmaktadır³¹.

UZLAŞMACI DEMOKRASİ, mutabakatı esas almaktadır. Bu anlayışa göre kanunların yapımında ve kararların alınmasında mümkün olan en geniş mutabakatın aranması gerekmektedir³².

DELEGASYONCU DEMOKRASİ, liderin aşırı kişiselleştiği demokrasi anlayışdır. Demokrasinin kurumsallaşamadığı ülkelerdeki lidere endeksli durumu işaret etmektedir. Siyasal kurumlar dahil hemen her şeyin lidere endeksli olduğu modeldir³³.

WESTMINSTER MODELİ DEMOKRASİ, çoğunluk hakimiyetini esas almaktadır. Halkın yönetiminin, halkın çoğunluğu tarafından yapılacağını ve halk anlaşmazlık içinde ve çelişen tercihlere sahip ise, hükümetin halkın çoğunluğunun çıkarlarına hizmet etmesi gerektiğini kabul etmektedir. Bu model, İngiliz parlamentosu ve hükümet kuramlarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Westminster modeli, dokuz unsurdan oluşmaktadır. Bunlar; yürütme gücünün toplanması, iktidarın birleşmesi ve kabine üstünlüğü, asimetrik iki meclislilik, iki partili sistem, tek boyutlu parti sistemi, çoğunlukçu seçim sistemi, tekçi ve merkezîyetçi yönetim, yazılı olmayan anayasa ve meclis ege-menliği ve münhasıran temsili demokrasidir³⁴.

OYDAŞMACI DEMOKRASİ, çoğulcu toplumlardaki çoğunluk yönetiminin demokrasi yerine çoğunluk diktatöryası ve iç çatışma anlamına gelmesi ihtimalinde çatışmadan çok oydaşmayı vurgulayan, dışlayıcı değil kapsayıcı olan ve dar bir çoğunluk yerine yönetici çoğunluğun kapsamını genişletmeye çalışan bir demokrasi modelidir. Bu model Westminster demokrasi modelinin çoğunlukçu özelliklerine karşıtlık oluşturmaktadır. Oydaşmacı modelin

³⁰ İBA, a.g.e., s. 88.

³¹ DERDİMAN, a.g.e., s.117.

³² İBA, a.g.e., s.88.

³³ İBA, a.g.e., s.88.

³⁴ LIJPHART, Arend, ÇAĞDAŞ DEMOKRASİLER, 1986, Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Demeği Ortak Yayını, Çev. Prof.Dr.Ergun ÖZBUDUN, Doç.Dr.Ersin ONULDAN, s.3-6.

Prof. Dr. Hasan TUNÇ

çoğunluğu sınırlayıcı temel özellikleri şunlardır: Yürütme gücünün paylaşılması, resmi ve gayri resmi kuvvetler ayrılığı, dengeli iki meclislilik ve azınlık temsili, çok partili sistem, çok boyutlu parti sistemi, nisbi temsil, yerel ve yerel olmayan federalizm ve yerinden yönetim ile yazılı anayasa ve halk vetosudur³⁵.

Açıklanan bu demokrasi çeşitlerinin dışında koruyucu demokrasi, kalkınmacı demokrasi, plüralist demokrasi, endüstriyel demokrasi gibi çeşitli tanımlara da yer verilmektedir. Diğer yandan özellikle küreselleşme sürecinde küresel güçlerin ısrarla gündeme taşıdıkları, bir başka deyişle siyasi bir model olarak dayatmaya çalıştıkları, müzakereci demokrasi kavramı önem taşımaktadır.

MÜZAKERECİ DEMOKRASİ'nin, devlette kurum ve kuralların oluşturulması, her türlü sorunların çözümünde karşılıklı görüşmeye, danışmaya ağırlık veren bir yaklaşımı esas aldığı ileri sürülmektedir³⁶.

Müzakereci demokrasi, liberal demokrasinin gelişen dünya düzeninde toplumların karşılaştığı sorunların çözümünde yetersiz kaldığı ve meşruiyet bunalımı yarattığı anlayışı çerçevesinde öne sürülen alternatif bir modeldir. Bu anlayışa göre, liberal demokrasinin aksayan yönleri özetle şunlardır³⁷:

- Liberal demokrasi, bireysel niteliği ve vatandaşlarla arasında kurduğu sözleşmeye dayalı bağ nedeniyle azınlık hakları, cinsiyet ayrımcılığı, etnik farklılıklar gibi konularda çözüm üretmekten uzak kalmaktadır.

- Liberal demokraside düzenli seçimlerin yapılması halkın katılımı sağlamakla birlikte, vatandaşların kendileri adına alınan kararlarda etkileri çok azdır ve vatandaşların niyetleri ile onlar adına yapılan siyasal kararlar arasında fark bulunmaktadır. Çünkü temsilcilerin faaliyetleri, bakış açıları ve çıkarları, vatandaşların niyet ve bakış açılarından uzaktır.

- Çoğunluğu ele geçirerek iktidar olan siyasi partinin, bütün yönetim organlarını ele geçirmesi ve iktidar olmaktan kaynaklanan yetkilerini azınlığın çoğunluğun sağladığı haklara ulaşmasını engellemek için kullanması eşit olmayan sonuçlar yaratmakta, demokrasi adil, eşit ve açık tarzda işlememek-

³⁵ LIJPHART, a.g.e., s. 14-18.

³⁶ DİRDİMAN, a.g.e., s.117.

³⁷ SİTEBÖLÜKBAŞI Şaban, "Liberal Demokrasinin Çıkılmazına Çözüm Olarak Müzakereci Demokrasi", Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, (10) 2005, s.139-144, www.akdeniz.edu.tr, 09.03.2009.

Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı

tedir. Yöneticilerin kendi çıkarlarına hareket etmeleri, vatandaşa sorumlu oldukları esastan uzaklaşarak yaptıkları hesapsız icraatları ve vatandaşı bilgilendirmemeleri demokratik kurumlara olan güveni sarsmaktadır.

- Çoğunluk yönetimi veya vatandaşlar arasında eşit güç olmamasından kaynaklanan iktidar paylaşımının uygulamada yarattığı sorunlar sosyal dengezliliklere yol açmaktadır.

- Sivil toplum ve siyasi kurumlar içerisinde mevcut olan eşitsizlikler sosyal tercih mekanizmalarının tarafsızlığını etkilemekte, karar alma süreci oluşukları ortamın özellikleriyle değil sadece tercihlerin bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır.

- Eşit oy verme ilkesi demokratik katılımı ve katılım bilincini sağlamak ve çoğunluğun iradelerinin siyasal sürece yansımaya neden olmakla birlikte, çoğunluk sağlayamamış farklı görüş ve eğilimlerdeki alt kültür gruplarını sürecin dışında bırakmaktadır.

Küreselleşme ve çok kültürlülüğün gündemde olduğu günümüzde liberal sistem, etnik köken üzerine kurulmuş ulusçuluk olarak algılanmaktadır. Etnik köken üzerine kurulmuş bu anlayışın devletlerin meşruiyetini zayıflattığı, halkla etnisite arasındaki bağın çözülmesi gerektiği öne sürülmektedir. Bu çerçevede bireysel ve grup çatışmasına dayalı geleneksel çoğulcu anlayışı içeren liberal demokrasiye alternatif modeller öne sürülmeye başlanmıştır³⁸.

Alternatif model arayışı ABD eski Başkanı Clinton tarafından, üçüncü bir yol bulunması gerekliliği olarak ifade edilmiştir. Burada üçüncü yoldan kasıt, sivil toplumu güçlendirmek, idarenin aşırılıklarını törpülemek, devlet ve toplumun ortaklık içerisinde olduğu üst bir düzenleme oluşturmak, bu düzenlemenin hem toplumun hem de devletin ihtiyaçlarını karşılamasıdır³⁹.

Liberal sistemi eleştirenler tarafından alternatif bir model olarak öne sürülen sistem müzakereci demokrasi anlayışıdır. Müzakereci demokrasi, vatandaşların bilgilendirildiği ve birbirleriyle bilgi alışverişinde bulunduğu, toplumla ilgili görüşlerin oluşturulmasına katıldığı, siyasi süreçlere dahil olduğu bir modeldir. Bu niteliği itibarıyla müzakereci demokrasinin doğrudan demokrasi uygulamasına yakın olduğunu söylemek mümkündür. Müzakereci

³⁸ SİTEMBÖLÜKBAŞI, a.g.m., s.143-144, www.akdeniz.edu.tr, 09.03.2009.

³⁹ SİTEMBÖLÜKBAŞI, a.g.m., s.144-145, www.akdeniz.edu.tr, 09.03.2009.

Prof. Dr. Hasan TUNÇ

demokrasi, temsil esasını yerine vatandaşların karar alma sürecine katılımına yani kararların müzakere ile oluşmasına vurgu yapmaktadır.

Müzakereci demokraside yasaların meşruiyeti, serbest ve açık bir müzakere şartları içinde oluşmasına ve bu nedenle herkes tarafından mantiki olarak kabul edilmesine bağlıdır⁴⁰. Müzakereci demokraside, her türlü görüşün müzakere sürecine dahil edilmesi esastır. Görüşler sivil toplum kuruluşları tarafından öne sürülmekte; müzakereci sınırları ise, devlet tarafından belirlenmektedir⁴¹.

Müzakereci demokrasi anlayışı Habermas tarafından işlevsel ve belirli bir zaman arasında varlığı süren bir topluma özgü etik kurallarını içeren bir çerçevede algılanmıştır⁴². Habermas, iletişimsel müzakereci demokrasi ile çoğulcu toplumların demokratik deneyimlerini kavramsal ve kurumsal bir model olarak kuramlaştırmıştır. Habermas müzakereci yaklaşımın temel amacını iletişimci anlamda yeniden yorumlayarak halk egemenliğini vurgulamıştır⁴³.

Habermas, halkı siyaset öncesi varolan bir birlik olarak değil toplumsal sözleşmenin bir ürünü olarak algılamaktadır. Toplumsal sözleşmeyi özgür ve eşit yurttaşların bir araya gelmesiyle kendi koydukları yasaların düzeni içinde yaşama iradesi olarak kabul eden Habermas, toplumsal sözleşmenin niteliği gereği kararların demokratik biçimde işleyen düşünce ve irade süreçleri ile yani katılımı alınması gerektiği görüşündedir⁴⁴.

Habermas'ın müzakereci demokrasi anlayışı, liberal ve cumhuriyetçi modellerin eleştirisi niteliğindedir. Habermas'a göre liberal modelde devlet arabuluculuk fonksiyonu görmektedir. Liberal demokraside vatandaşların statüsü subjektif haklara göre belirlenmekte, bu haklar kişilerin devletten ve diğer kişilerden gelecek müdahalelere karşı korunmasını sağlamaktadır. Liberal modelde politika bireylerin değişik ekonomik çıkarlarını elde etmek için dev-

⁴⁰ SİTEMBÖLÜKBAŞI, a.g.m., s.148, www.akdeniz.edu.tr, 09.03.2009.

⁴¹ TOSUN Gülgün, "Türkiye'de Devlet- Sivil toplum ilişkisi Bağlamında Demokrasinin Pekişmesinin Önündeki Engellere İlişkin Kuramsal ve Pratik Bir Yaklaşım", Ege Akademik Bakış, Cilt:1, Sayı:1, Yıl:2001, www.eab.ege.edu.tr., 09.03.2009.

⁴² COŞKUN Mustafa Kemal, "Demokrasi Yanılsaması", Ankara Üniversitesi, DTCF, http://birgun.net, 10.03.2009.

⁴³ SİTEMBÖLÜKBAŞI, a.g.m., s.148, www.akdeniz.edu.tr, 09.03.2009.

⁴⁴ GÖZTEPE Ece, "Yurttaşlığın Kamusal ve Ulusüstü Boyutu : Avrupa Yurttaşlığı ve Göçmen Forumu Örnekleri", s.236-238, http://dergiler.ankara.edu.tr, 10.03.2009.

Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı

lete karşı yürüttükleri işlevsel bir etkinliktir ve bireyler sadece kendi çıkarları için eylemde bulunma ve oy verme ile politika faaliyetinde bulunmaktadır. Cumhuriyetçi modelde ise, eşit bireylerin iletişimsel uzlaşmasına dayanan bir toplum modeli vardır ve siyasi yapıda bireylerin aktif katılımı söz konusudur. Devletin görevi aktif statü haklarının korunması, bir başka ifadeyle düşünce ve irade oluşturma sürecinin güvence altına alınmasıdır. Habermas liberal modeli aktif katılım çerçevesinde ele alırken; Cumhuriyetçi modelin ise demokratik süreci yurttaşların erdemlerine ve etik tavırlarına çok fazla bağımlı kılması ve idealize etmesi nedeniyle eleştirmiştir⁴⁵.

Habermas'a göre söylem kuramı, liberal ve cumhuriyetçi teorilerin özelliklerini temel alarak bunları "ideal bir usul" kavramında bütünleştirmektedir. Usulden kasıt, siyasetin iletişimsel biçimlerinin ve koşullarının kurumsallaştırılmasıdır. Dolayısıyla bu yöntem vatandaşın toplu eylem yerine müzakere ve diyalog aracılığıyla siyasete katılmasını öngörmektedir. Bu durum, liberal ve cumhuriyetçi modellerden farklı olarak, demokrasinin devlet toplum ilişkisi olarak anlaşılmasından ziyade ahlaki ve siyasal olarak eşit kabul edilen bireysel ve kolektif kimliklerin kendi yaşam tarzlarını etkileyen kararlar üzerinde tartışma ve sorgulama imkanı buldukları ve karar alma süreçlerine katıldıkları bir usul öngörmektedir. Önemli olan karar sürecinde tartışan veya müzakere eden fikirlerden hangisinin galip geldiği değil, kararın vatandaşların birbirini dinleyip eleştirdikten sonra sonuca varması ve dolayısıyla benimsenmiş olmasıdır⁴⁶.

Müzakereci demokrasinin kurumsallaşması bakımından diğer yaklaşımlar ise Smith ve Wales tarafından geliştirilen "vatandaş jürileri" modeli ile Evans ve Boyte tarafından geliştirilen "serbest alanlar" modelidir. Vatandaş jürileri, gelişigüzel seçilmiş bir grup vatandaşın belli bir konuyu müzakere etmek üzere bir araya gelmesi, tanık sorgulayabilmesi, bilgi isteyebilmesi ve müzakere sonucunda tavsiye niteliğinde rapor hazırlamalarını öngörmektedir. Serbest alanlar ise, toplum içerisinde herkese açık tartışma ortamları oluşturularak insanların açık ve katılımcı karakterde yeni bir saygı, grup kimliği ve toplumla ilgili işbirliği değerleri ve yetenek öğrenmelerini içermektedir. Bir diğer model ise, sivil kuruluşlara izafe edilen, particilikten uzak ve bağımsız şekilde etkinlik gösteren Vatandaş Birlikleri'dir. Vatandaş birlikleri toplumun önemli konularını müzakere etmek ve bu konularda çözüm üretmek, öneriler

⁴⁵ GÖZTEPE Ece, a.g.m., s.236-238, <http://dergiler.ankara.edu.tr>, 10.03.2009.

⁴⁶ COŞKUN Mustafa Kemal, a.g.m., <http://birgun.net>, 10.03.2009.

Prof. Dr. Hasan TUNÇ

doğrultusunda harekete geçerek gerekli mekanizmaları etkilemek amacıyla toplanmaktadırlar⁴⁷.

Genel anlamda müzakereci demokrasi anlayışı temel olarak şu argümanlara dayanmaktadır⁴⁸:

- Müzakereci demokrasi, vatandaşların önceden belirlenmiş bir gündem veya amaç olmaksızın gönüllü olarak siyasal görüşmesini, dolayısıyla karşılıklı görüş alışverişi yapmasını ve siyasal hayatla bağ kurmasını sağlamaktadır.
- Müzakereci demokrasi, kişilerin ihtilafları çözmeleri bakımından belli bir ortak faydayı değil, müzakere sonucu oluşturulan herhangi bir ortak faydanın katılanlar tarafından üretilmesini sağlamaktadır.
- Müzakereci demokrasi, birbirini anlamayı ve siyasi diyalogu hedeflemekte, eşitlikçi ve karşılıklı ikna ilkelerini egemen kılmaya çalışmaktadır.
- Müzakereci demokrasi bireylerin bilgilendirilmesini ve karar alma sürecine aktif katılımını esas alarak, bireylerin önceden belirlenmiş iradesinin değil katılımı ile oluşturduğu iradesini meşruiyetinin kaynağı olarak görmektedir.
- Müzakereci demokrasi, bireylerin birbirleriyle müzakere ederek değişik fikirleri de görmeleri, karşılıklı etkileşimde bulunmaları, karar alma süreci içine dahil olarak müzakere ile ortak bir noktada buluşmaları ve bu süreçte yer almaları nedeniyle kararları benimsemelerini sağlamaktadır.
- Demokratik müzakere, karşılıklı saygı ve tanımayı teşvik ederek, kişilerin toplumsal çıkarların daha ağırlıklı olması gerektiğini benimsemelerini sağlar ve derin görüş ayrılıkları içermeyen ihtilafların daha kolay çözümlenmesini hedefler.

Greiff'e göre, müzakereci demokrasinin ideal ilkeleri şunlardır⁴⁹:

a. Müzakere tartışma şeklinde yapılmalı ve konu eleştirel biçimde,

⁴⁷ SİTEMBÖLÜKBAŞI, a.g.m, s.154-155, www.akdeniz.edu.tr, 09.03.2009

⁴⁸ SİTEMBÖLÜKBAŞI, a.g.m, s.148-156, www.akdeniz.edu.tr, 09.03.2009.

⁴⁹ GREIFF,P. (2000) Deliberative Democracy and Group Representation, Social Theory and Practice, 26 (3), AKTARAN, SİTEMBÖLÜKBAŞI, a.g.m., s. 149-150, www.akdeniz.edu.tr, 09.03.2009.

Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı

doğruluğunu sınavan kişiler tarafından görüş alışverişi şeklinde gerçekleştirilmelidir.

- b. Müzakere kural olarak herkese açıktır. Kararlardan etkilenecek olan kişilerin müzakereye eşit olarak girme ve katılma hakkı bulunmaktadır.
- c. Müzakereler dış baskı olmaksızın, katılımcıların eşitliğini esas alarak serbest olarak yapılır.
- d. Müzakereler mantığa dayalı uzlaşmayı amaçlar ve şartsız devam ettirilir.
- e. Müzakereler herkesin eşit çıkarlarını düzenleyecek şekilde ihtiyaçların belirlenmesi, tercihlerin değiştirilmesi gibi konuları içerir.
- f. Müzakerenin sonuçları özgürlük ve adil fırsat ilkelerine aykırı olmamalıdır.

Bu çerçevede kısaca özetleyecek olursak, müzakereci demokrasi, vatandaşların karar oluşturma sürecine katılımını öngören, bu sürece katılımı belli bir faydaya ulaşmak için değil karşılıklı bilgi alışverişi ve etkileşim ile ortak bir faydaya ulaşmak olduğunu kabul eden ve meşruluğun bulunan ortak faydanın katılımcı kişiler tarafından benimsenmesi noktasında oluşacağını iddia eden demokrasi modeli olduğunu söylemek mümkündür.

Buraya kadar açıklananlar müzakereci demokrasinin teorik boyutuna yöneliktir. Müzakereci demokrasinin ideal bir model olup olmadığını ortaya koymak için, müzakereci demokrasinin güçlüklerinin ele alınması ve konunun pratik yönünün irdelenmesi gerekmektedir.

Müzakereci demokrasinin ideal olarak gerçekleşebilmesi için müzakere ortamının baskılardan uzak, tarafsız, eşit, açık ve kapsamlı olması gerekmektedir. Ancak uygulamada ihtilafların çözümünün müzakere ile sonuçlandırılacağı dikkate alındığında kişisel çıkarlar karşısında baskılardan uzak bir müzakere ortamının ve tarafsızlığın ne ölçüde sağlanacağı şüphelidir.

Diğer yandan müzakereye katılımın gönüllü olması katılımın düşük olmasına veya zamanla düşmeye başlamasına yol açabilecek, bu durum ise kapsamlılık ilkesine zarar verecektir. Müzakere ortamı kuramsal olarak ön yargılardan ve duygusallıktan uzak akılcı bir temelde ikna yolu ile tartışmaların yapılmasını hedeflemekte iken, kişilerin özel bir eğitim ve çaba gerektiren bu

Prof. Dr. Hasan TUNÇ

niteliklere sahip olması her zaman mümkün olmayacağından, müzakerelerin önyargılı olması ve istismar edilmesi kolaylaşacaktır. Ayrıca, müzakereci demokraside bireylerin tartışmalara eşit katılımı esas olmakla birlikte, siyasal katılımcıların potansiyel eşitsizliği yani müzakereye diğerinden daha yetenekli oluşu, müzakerenin eşit ve mantıklı bir tartışmanın ürünü olmasını engelleyebilecektir. Bir diğer önemli nokta, müzakere ile vatandaşlar arasındaki ihtilafların çözülmesi hedeflenirken bu ihtilafların müzakere süreci sonunda daha da kutuplaşması veya çoğalması da mümkün bulunmaktadır⁵⁰.

Günümüzde müzakereci demokrasi anlayışı özellikle Avrupa Birliği, ABD ve batılı ülkeler tarafından bazı ülkelere alternatif bir demokrasi modeli olarak sunulmaya çalışılmaktadır. Müzakereci demokrasi anlayışının, katılıma önem vermesi ve karar oluşum sürecinde bireylerin ve sivil toplum kuruluşlarının eleştirel yaklaşımları, fikirleri ve karşılıklı etkileşim halinde bulunulmasına imkan tanınması açısından ideal bir model olarak görünmektedir. Ancak, artan nüfus, toplumsal ihtiyaçlar ve küreselleşme sürecinde devletlerin karşı karşıya kaldığı temel sorunlar dikkate alındığında bu modelin pratikte uygulanmasının mümkün olmadığı, bir başka açıdan, uygulanmasının başka temel sorunlara sebebiyet verebileceği düşünülmektedir.

Nitekim, müzakere ile akılcı kararların alınabilmesi için gerek müzakere sürecinin gerekse müzakereye katılan kişilerin eşit ve tarafsız olması gerekmektedir. Eşitlik statüsel bir eşitliği gerektirdiği gibi, müzakereye katılan kişilerin müzakere yetenekleri ve eğitim seviyeleri bakımından da eşit seviyede bulunmalarını kapsamaktadır. Diğer yandan, müzakere sürecinin tarafsız olması yani baskılardan uzak olması da en önemli kriterdir.

Bu kriterlerin, ülkelerin mevcut siyasi yapıları dikkate alındığında sağlanmasının güçlüğü açıkça ortadadır. Özellikle, parti içi demokrasinin gerçekleştirilemediği, partilerde lider egemenliğinin ön plana çıktığı, Anayasada özel olarak düzenlenmesine rağmen kurumlara müdahale girişimlerinin son zamanlarda sıklıkla arttığı ve medya vb. çıkar gruplarının toplumu yönlendirdiği ülkemizde, müzakereci demokrasi anlayışının tarafsızlık ve eşit bir katılımı uygulanma ihtimalinin düşük olduğu açıktır. Dolayısıyla müzakereci demokrasinin, ülkemize ideal bir model gibi sunulması katılımcı demokrasinin gerçekleşmesi amacından öte; Batılı devletlerin bölünmüş bir Türkiye'den elde edecekleri çıkarları gözetererek geçmişten bu yana empoze etmeye çalıştıkları etnik ve kültürel ayrım temelinde toplumu bölme amacı daha belirgin-

⁵⁰ SİTEMBÖLÜKBAŞI, a.g.m, s.156, www.akdeniz.edu.tr, 09.03.2009.

Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı

dir denilebilir. Bu yaklaşım aynı zamanda küreselleşen dünyada ulus devleti ayrıştırma ve vatandaşlık kavramı yerine küresel toplumun bir bireyi olmayı sağlama ve ülkeyi özerk yönetimlere bölme amacının bir parçasıdır.

Nitekim eski ABD Ankara Büyükelçisi Robert Strawsz Hupe “Amerikanın misyonu milli devletleri gömmek, halkları daha küçük birimlere bölerek yavaşlatmaktır...Yeni dünya düzeni, Amerikan imparatorluğuna tüm insanlığın rakip olmadığı evrensel düzenin adıdır.” ifadelerini kullanmıştır⁵¹.

Müzakereci demokrasinin ülkemiz açısından değerlendirilmesi gereken bir diğer boyutu mevcut demokratik düzenimizin buna ihtiyacı olup olmadığıdır.

14 Mayıs 1998 günü Atatürk Barış Ödülünü alan Prof. Dr. Bernard Lewis “Türkiye’nin demokrasi deneyimi, koşullar ve engeller dikkate alındığında çok başarılı. Fransız Devrimi’nden bu yana 200 yıldan fazla zaman geçti. Bu süre zarfında Fransızlar iki monarşi, iki imparatorluk ve beş cumhuriyet yaşadılar... Bugün Avrupalılar Türkleri yeterince demokratik olmamakla suçluyorlar. Aynı Avrupalılar 200 yıl önceki değil, çünkü Hitler’in, Mussoli’nin ve Laval’in mirasçıları. Oysa Türkiye’de bir Hitler ya da Mussolini hiç olmadı, olacağını da sanmıyorum” demiştir⁵².

Her ne kadar ülkemizde son zamanlarda demokratik sistemimiz son zamanlarda biraz daha yoğun sorunlarla karşı karşıya kalmış olsa da, bu durum demokratik sistemimizin tamamen kötü işlediği veya işlemediği sonucunu doğurmamaktadır. Aksine, ülkemizin bir çok batılı devletten daha demokratik olduğu ve her şeye rağmen işleyen bir demokrasimizin olduğu bir gerçektir. Dolayısıyla gerek yasal düzenlemelerimiz gerekse uygulamamız açısından, ülkemizin anayasal demokratik sistemi bakımından, böyle yeni bir modele ihtiyacı bulunmamaktadır.

SONUÇ

Demokrasi teorilerin gelişme seyri itibariyle, günümüzde tartışılan son modelinin ‘müzakereci demokrasi modeli’ olduğunu söylememiz mümkündür. Müzakereci demokrasi anlayışı ideal bir model öngörmekle birlikte, bu modelin günümüzde pratik olarak uygulanma ihtimali zayıftır. Özellikle küreselleşen dünya ve değişen güç odakları dikkate alındığında, doğrudan de-

⁵¹ SAVAŞ Vural, YÜCE DİVAN DOSYASI, Bilgi Yayınevi, 2009, s.174.

⁵² SAVAŞ, a.g.e., 223.

Prof. Dr. Hasan TUNÇ

mokrası benzeri bu modelin ideal bir şekilde baskı unsuru olmaksızın uygulanması mümkün olmayacaktır. Bu model, bazı çıkar gruplarının ulus devleti şekillendirme taleplerini kolaylaştıran aracı bir kurum işlevi görebilecektir. Bu nedenle, müzakereci demokrasi anlayışını irdelerken, konunun teorik boyutunun yanı sıra, pratikteki açıklamaya çalıştığımız sonuçlarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu modelin, ülkemiz açısından uygulanabilirliğini ve uygun bir model olup olmadığını net olarak ortaya koyabilmek mümkün olmamakla birlikte, tercih edilebilir bir model olduğunu söyleyebilmek de oldukça zordur.